

cal higher educational institution, proving to be extremely stable and robust picture of the relationship between the study performance, and availability of the original "migratory" components of individual factors ("features of mechanisms of psychological defense"). It was found that the girls and youth in the leading characteristics of the level of health throughout the educational period the most significant impact is a factor that should be interpreted as a "features of social and psychological adaptation", "features of level of burnout", "features of aggressive manifestations identity", "features of anxiety and character", "features temperament and level of subjective control person".

УДК 613.956 : 377.5 : 621.37

ГІГІЄНІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЕМОЦІЙНОГО СТАНУ СТУДЕНТІВ-РАДІОТЕХНІКІВ ТА ОЦІНКА ЇХ МОТИВАЦІЇ ДО ОБРАНОЇ СПЕЦІАЛЬНОСТІ

Подаваленко О.В.

Харківська державна академія фізичної культури

Вступ. Професійна підготовка фахівців у галузі радіотехніки висуває самі жорсткі вимоги до психоемоційної складової особистості. Психоемоційної стійкості потребує виконання таких професійно зумовлених дій молодшого спеціаліста-радіотехніка як: здатність до збереження високого темпу роботи протягом тривалого часу, здатність тривалий час з гарними показниками виконувати одноманітну роботу, вчасно виявляти і виправляти в ході роботи свої помилки, швидко пристосовуватися до зміни робочих об'єктів і ситуацій, зберігаючи при цьому високу працездатність. Істотної психоемоційної стійкості потребує виконання роботи в умовах дефіциту часу, гіпокінезії і монотонії, у вимушеному ритмі та робочій позі, що створює специфічний для даних спеціальностей несприятливий психологічний фон. Тому вивчення особливостей психологічної адаптації підлітків до умов навчання в радіотехнічних закладах та проведення оцінки функціонального стану організму є найбільш важливим завданням в напрямку вивчення цього питання особливо на тлі мотивації студентів до обраної спеціальності для їх більш ранньої донозологічної діагностики та подальшої корекції.

Виявлення відхилення психологічної адаптації потребують розробки і впровадження гігієно-профілактичних заходів щодо підготовки несприятливої реакції організму

підлітка до напруженого етапу участі у навчально-виробничого процесу, забезпеченні високої працездатності, поліпшенні умов успішного освоєння професії, формуванні специфічних механізмів психоемоційної професійної стійкості та професійної придатності фахівців радіотехнічної галузі [1,4,5].

Мета роботи. Дослідження динаміки психоемоційного стану підлітків при опануванні радіотехнічних спеціальностей в технікумі, на тлі вивчення мотиваційного компоненту до обраної спеціальності.

Матеріали та методи дослідження. Об'єктом дослідження були 78 підлітків чоловічої статі 15-18 років, 3 групи студентів відповідно до обраних радіотехнічних спеціальностей в технікумі: «Конструювання, виробництво та технічне обслуговування радіотехнічних пристроїв» (РТ), «Конструювання, виготовлення та технічне обслуговування виробів електронної техніки» (МЕ), «Обслуговування і ремонт радіотехнічних систем і мереж» (ОСМ).

Для вивчення динаміки психоемоційного стану підлітків було проведено тестування студентів за допомогою опитувальника САН (самопочуття, активність, настрої) на тлі вивчення мотиваційної складової з використанням інтерв'ювання студентів методом експертних оцінок, у період чотирирічного строку професійної підготовки [2,3,8].

Статистична обробка результатів дослідження виконувалася шляхом порівняння кількісних показників за допомогою t-критерію Стьюдента.

Результати дослідження та їх обговорення. Проведення дослідження денної динаміки психоемоційного стану студентів-радіотехніків за допомогою тесту САН виявило, що величина показника категорії «самопочуття» вірогідно знижувалась у групі студентів за фахом ОСМ з $5,22 \pm 0,18$ у.о. – на початку до $4,34 \pm 0,24$ у.о. ($P < 0,01$) – наприкінці другого року навчання та з $5,13 \pm 0,21$ у.о. – кінець третього до $4,48 \pm 0,20$ у.о. на початку четвертого року навчання ($P < 0,05$). Одержані дані денної динаміки психоемоційного стану студентів за спеціальністю МЕ, відзначали загальну тенденцію щодо незначного їх збільшення на початковому періоді навчання й подальшого зниження або незначну різнонаправленість психоемоційних показників всіх категорій тесту на останніх етапах навчання.

Подібна динаміка психоемоційного стану підлітків ймовірно свідчить про наявність і розвиток процесу стомлення протягом навчального дня, за рахунок незбалансованого навчально-виробничого режиму та режиму дня студента в цілому.

Тижнева динаміка показників психоемоційного стану характеризувалася в осно-

вному поліпшенням показників як на початку, так і наприкінці всього періоду навчання в технікумі. При цьому кінцевий період 1-го року навчання виявив суттєве поліпшення категорії «самопочуття» з $3,98 \pm 0,26$ у.о. до $5,21 \pm 0,21$ у.о. ($P < 0,001$) у студентів за спеціальністю ОСМ та з $4,25 \pm 0,22$ у.о. до $4,94 \pm 0,20$ у.о. ($P < 0,01$) у студентів групи РТ. Зазнали поліпшення показники категорії «активність» у групі ОСМ з $3,86 \pm 0,19$ у.о. до $4,85 \pm 0,26$ у.о. ($P < 0,01$), та групі РТ з $3,81 \pm 0,21$ у.о. до $4,73 \pm 0,20$ у.о. ($P < 0,01$). Також позитивних змін зазнав показник «настрій» у групі ОСМ з $4,64 \pm 0,26$ у.о. до $5,66 \pm 0,18$ у.о. ($P < 0,01$).

Отримані дані тижневої динаміки показників тесту САН свідчили про готовність організму підлітків всіх досліджуваних груп до початку нового навчального тижня на тлі доволі достатнього рівня психоемоційного відновлення за період відпочинку у будні та вихідні дні.

Проведений аналіз динаміки показників суб'єктивної оцінки психоемоційного стану студентів показав (табл. 1), що початковий період навчання по всіх досліджуваних спеціальностях відзначає загальну спрямованість щодо зниження отриманих даних за всіма категоріями тесту САН.

Таблиця 1. Динаміка психоемоційного стану підлітків, які опановують радіотехнічні спеціальності впродовж навчання в технікумі ($X \pm Sx$, $n=78$).

Спеціальності	Категорії тесту САН	Початок навчання	2 рік навчання	P_1	3 рік навчання	P_2	Кінець навчання	P_3
МЕ	С	$4,81 \pm 0,20$	$4,82 \pm 0,23$	$>0,05$	$4,67 \pm 0,25$	$>0,05$	$4,75 \pm 0,23$	$>0,05$
	А	$4,48 \pm 0,19$	$4,38 \pm 0,22$	$>0,05$	$4,45 \pm 0,22$	$>0,05$	$4,42 \pm 0,22$	$>0,05$
	Н	$5,30 \pm 0,19$	$5,21 \pm 0,47$	$>0,05$	$5,34 \pm 0,22$	$>0,05$	$5,28 \pm 0,25$	$>0,05$
РТ	С	$4,75 \pm 0,22$	$4,59 \pm 0,21$	$>0,05$	$4,43 \pm 0,18$	$>0,05$	$4,65 \pm 0,19$	$>0,05$
	А	$4,53 \pm 0,19$	$4,27 \pm 0,20$	$>0,05$	$4,21 \pm 0,18$	$>0,05$	$4,32 \pm 0,19$	$>0,05$
	Н	$5,26 \pm 0,21$	$5,07 \pm 0,21$	$>0,05$	$5,02 \pm 0,22$	$>0,05$	$5,09 \pm 0,20$	$>0,05$
ОСМ	С	$5,17 \pm 0,19$	$4,59 \pm 0,21$	$<0,05$	$4,18 \pm 0,20$	$<0,05$	$4,73 \pm 0,21$	$>0,05$
	А	$4,48 \pm 0,20$	$4,35 \pm 0,22$	$>0,05$	$4,16 \pm 0,22$	$>0,05$	$4,26 \pm 0,20$	$>0,05$
	Н	$5,72 \pm 0,17$	$5,15 \pm 0,22$	$<0,05$	$5,14 \pm 0,19$	$>0,05$	$5,29 \pm 0,21$	$>0,05$

Примітки: P_1 – вірогідність розходжень показників на початку й наприкінці 1 року навчання, P_2 – наприкінці 2 року й наприкінці 3 року навчання, P_3 – на початку 4 року й наприкінці навчання.

При цьому достовірні зміни відбувалися лише у студентів, які опановують спеціальність за фахом ОСМ за показником категорії «самопочуття» з $5,17 \pm 0,19$ у.о. – на початку навчання до $4,59 \pm 0,21$ у.о. – наприкінці першого року навчання ($P < 0,05$), та з $4,77 \pm 0,21$ у.о. – на початку до $4,61 \pm 0,20$ у.о. – наприкінці третього року навчання ($P < 0,05$), також зазнав суттєвого зниження показник категорії «настрій» з $5,72 \pm 0,17$ у.о. – на початку до $5,15 \pm 0,22$ у.о. ($P < 0,05$) – наприкінці першого року навчання. При цьому до кінця періоду навчання спостерігалось поступове поліпшення показників за всіма категоріями тесту, це свідчить про те, що на зміну негативному психоемоційному стану, який супроводжує початковий період навчання, приходять його позитивні але доволі нестійкі адаптаційні зміни.

Вивчення ролі мотивації (під якою розуміється психологічна установка на успішність освоєння професії) у процесі професійного навчання підлітків здійснювалось шляхом порівняння даних, одержуваних за результатами інтерв'ювання, з результатами аналізу успішності освоєння обраної спеціальності.

Проведені дослідження дозволили встановити, що у всіх досліджуваних групах

підлітків була виявлена характерна перевага позитивної мотивації до навчання. При цьому особи з позитивною домінантою склали серед студентів, які опановують спеціальність МЕ – $84,6 \pm 6,8\%$, за спеціальністю РТ – $72,3 \pm 8,5\%$, ОСМ – $81,8 \pm 9,1\%$ від загальної кількості обстежених.

Дослідження зв'язку між ступенем мотивації до опанування певною спеціальністю, успішністю її засвоєння та психоемоційною складовою виявило, що кількість студентів-радіотехніків, які мали позитивну мотивацію до навчання, та у той же час, успішно опановували обрані спеціальності складала $61,6 \pm 5,7\%$, що суттєво відрізнялося від кількості осіб з низькою мотивацією та посередньою успішністю ($P < 0,01$).

Отже, мотивація є одним з визначальних чинників, що характеризує успішність засвоєння студентами спеціальностей радіотехнічного фаху. При цьому, позитивна установка або психоемоційна складова особистості на опанування певними радіотехнічними спеціальностями безпосередньо впливає на успішність її освоєння, тоді як негативна мотивація не є визначальним психологічним фактором даного процесу і потребує своєчасної корекції [6,7,9].

Висновки

Таким чином, психоемоційний стан підлітків під час опанування радіотехнічними спеціальностями в технікумі визначається насамперед специфічним комплексом вимог до індивідуальних особливостей організму студентів відповідно до обраної спеціальності та її складності, що диктує найбільш високі потреби розвитку психоемоційної сфери особистості підлітків мотивованих успішністю освоєння спеціальності, все це вимагає впровадження системного комплексу гігієно-профілактичних та режимно-організаційних оздоровчих заходів спрямованих на оптимізацію умов професійного навчання підлітків при опануванні сучасних радіотехнічних спеціальностей та запровадження ретельного професійного відбору [1,8].

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.А. Медицинские и социальные аспекты адаптации современных подростков к условиям воспитания, обучения и трудовой деятельности: Рук-во для врачей / А.А. Баранов, В.Р. Кучма, Л.М. Сухарева. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2007. – 352 с.
2. Баевский Р.М. Оценка адаптационных возможностей организма и риск развития заболеваний / Р.М. Баевский, А.П. Берсенева. – М.: Медицина, 1997. – 236 с.
3. Гребняк М.П. Профілактична медицина дітей та підлітків / М.П. Гребняк. – Донецьк: НОРД-ПРЕС, 2004. – 258 с.
4. Гигиена труда в электронной промышленности: Сб. научных трудов. М.: изд-во. МНИИГ им. Ф.Ф. Эрисмана, 1989. – 136 с.

5. Коробчанский В.А. Психогигиеническая характеристика личностных особенностей подростков-учащихся радиотехнического техникума / В.А. Коробчанский, А.В. Подаваленко // Вестник гигиены и эпидемиологии. 2007. – №1. – Т.11. – С. 75-80.
6. Кузнецова Л.М. Показатели психического здоровья современных старшеклассников и студентов вузов / Л.М. Кузнецова, В.Д. Кузнецов, К.Т. Тимошенко // Гигиена и санитария. 2008. – №3. – С. 59-63.
7. Кучма В.Р. Приоритетные критерии оценки состояния здоровья и профилактики заболеваний детей и подростков / В.Р. Кучма, Л.М. Сухарева // Гигиена и санитария 2005. – №6. – С. 42-45.
8. Подригало Л.В. Донозологические состояния у детей, подростков и молодежи: диагностика, прогноз и гигиеническая коррекция. / Подригало Л.В., Даниленко Г.Н. – К.: Генеза, 2014. – 200 с.
9. Сергета І.В. Донозологічні зрушення у стані психічного здоров'я: сучасні психогігієнічні підходи до тлумачення, діагностики та оцінки / І.В. Сергета // Науковий журнал Міністерства охорони здоров'я України. 2013. – №3 (4). – С. 36-49.

**ГИГИЕНИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЭМОЦИОНАЛЬНОГО
СОСТОЯНИЯ СТУДЕНТОВ-РАДИОТЕХНИКОВ И ОЦЕНКА
ИХ МОТИВАЦИИ К ВЫБРАННОЙ СПЕЦИАЛЬНОСТИ**

Подаваленко А.В.

Проведено изучение психоэмоциональной адаптации подростков к условиям учебно-производственного режима при освоении радиотехнических специальностей в техникуме, на фоне мотивационного компонента к выбранной специальности.

**HYGIENIC CHARACTERISTICS OF THE PSYCHO-EMOTIONAL STATE
OF STUDENTS-RADIO ENGINEERING AND THE ASSESSMENT
OF THEIR MOTIVATION TO THE CHOSEN SPECIALTY**

O.V. Podavalenko

The study of emotional teenagers psycho-emotional adaptation to conditions educational-production mode in the development of radio engineering specialities in the vocational school, on the background of the motivational component to the chosen specialty.

УДК:613.955:612.017.2:616-038

**СКРИНІНГ–ДОСЛІДЖЕННЯ ДЛЯ ВИЯВЛЕННЯ СЕРЕД МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ ГРУП РИЗИКУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АДАПТАЦІЇ**

Москвяк Н.В.

Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

Вивчення здоров'я з метою виявлення серед молодших школярів груп ризику у процесі формування адаптації потребує комплексної оцінки функціонального стану систем організму, а також встановлення взаємозв'язку поміж досліджуваними показни-

ками, що є необхідним для прогнозування адаптивних можливостей дітей..

Адаптаційні процеси є пріоритетними для визначення і оцінки рівня здоров'я, діагностики донозологічних станів, ступеня напруженості регуляторних механізмів при дії факторів середовища [1,2]. Саме тому особ-